

Parlament České republiky
Kancelář Poslanecké sněmovny

Parlamentní institut

EUTHANASIE A POMOC PŘI SEBEVRAŽDĚ

Informační podklad č. 5.244

Zpracovala:
Mgr. Vladimíra Pejchalová-Grünwaldová

září 2005

Obsah:

A) EUTHANASIE A POMOC PŘI SEBEVRAŽDĚ - POJEM	3
B) JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA.....	3
C) PRÁVNÍ ÚPRAVA VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH STÁTECH, V AUSTRÁLII, KANADĚ A VE SPOJENÝCH STÁTECH AMERICKÝCH	5
I. ALBÁNIE	5
II. AUSTRÁLIE	5
III. BELGIE.....	6
IV. DÁNSKO.....	12
V. FINSKO.....	13
VI. FRANCIE.....	13
VII. CHORVATSKO	14
VIII. ITÁLIE	15
IX. KANADA	15
X. KYPR	16
XI. LOTYŠSKO.....	16
XII. NĚMECKO	16
XIII. NIZOZEMÍ.....	18
XIV. NORSKO.....	23
XV. POLSKO.....	23
XVI. PORTUGALSKO.....	23
XVII. ŘECKO.....	24
XVIII. SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ VELKÉ BRITÁNIE A SEVERNÍHO IRSKA	24
XIX. SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ	25
XX. ŠPANĚLSKO.....	26
XXI. ŠVÉDSKO	26
XXII. ŠVÝCARSKO	27
D) ZÁVĚR.....	28
POUŽITÉ PRAMENY	30

A) EUTHANASIE A POMOC PŘI SEBEVRAŽDĚ - POJEM

Aktivní euthanasii se rozumí jednání v úmyslu na žádost osoby, která trpí vážnou a nevléčitelnou nemocí, kterým je přímo této osobě způsobena smrt.

Pasivní euthanasii se rozumí jednání, kterým je smrtelně nemocné osobě přerušena nebo neaplikována léčba, kterou by byl této osobě prodloužen život.

Nepřímou euthanasii se rozumí podání utišujících léků smrtelně nemocnému pacientovi, který má v dohledné době zemřít, které mají jako vedlejší účinek, předvídatelný ale nezamýšlený, urychlení jeho smrti.

Pomocí při sebevraždě (asistovaná sebevražda) se rozumí poskytnutí prostředků na žádost jiné osoby s jejichž pomocí si tato osoba způsobí smrt.

B) JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

Pretty v. Spojené království, rozsudek ze dne 29.dubna 2002 (stížnost č. 2346/02)

Stěžovatelka, Diane Pretty, byla postižena nemocí motorických neuronů (neurodegenerativním onemocněním motorických buněk v centrálním nervovém systému), která je spojena s postupným ochabováním svalů ovládaných vůlí. Žádná léčba nebyla schopna rozvoji onemocnění zabránit. Stěžovatelka chtěla spáchat sebevraždu s pomocí svého manžela, jelikož její zdravotní stav jí bránil v tom, aby sebevraždu spáchala sama. Podle anglického práva není spáchání sebevraždy trestným činem, avšak pomoc jinému ve spáchání sebevraždy trestným činem je podle čl. 2 zákona o sebevraždě.

Advokát stěžovatelky podal na Ředitelství státních zastupitelství žádost o poskytnutí záruky, že manžel stěžovatelky nebude stíhán v případě, že jí pomůže spáchat sebevraždu. Ředitelství žádost odmítlo. Stěžovatelka se obrátila na soud s žádostí o přezkum tohoto rozhodnutí. Soud žádost zamítl. Odvolání proti rozhodnutí soudu bylo zamítnuto Sněmovnou lordů dne 29.listopadu 2001.

Stžovatelka dne 21.prosince 2001 podala stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva (dále jen ESLP), ve které namítala, že rozhodnutí vnitrostátních orgánů, jakož i zákaz asistované sebevraždy ve vnitrostátním právu, porušují její práva zaručená v čl. 2 (právo na život), 3 (zákaz nelidského nebo ponižujícího zacházení), 8 (právo na respektování soukromého života), 9 (svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání) a 14 (zákaz diskriminace) Úmluvy.

ESLP ke stížnosti k čl. 2 Úmluvy mimo jiné uvedl: *Soud ve všech věcech, jimiž se zabýval, konzistentně zdůrazňoval povinnost státu chránit život. Není přesvědčen o tom, že „právo na život“ zaručené v čl. 2 může být interpretováno tak, že zahrnuje i negativní aspekt. Zatímco například v kontextu čl. 11 Úmluvy bylo shledáno, že svoboda sdružování zahrnuje nejen právo vstupovat do sdružení, ale také korespondující právo nebýt nucen do nich vstupovat, Soud poznamenává, že pojem svobody implikuje jistou míru volby, pokud jde o její výkon. Čl. 2 Úmluvy je formulován jiným způsobem. Nemá žádný vztah k otázkám týkajícím se kvality*

života nebo toho, jak se člověk rozhodne naložit se svým životem. V míře, v jaké jsou tyto aspekty uznány za natolik podstatné pro lidský úděl, že mohou vyžadovat ochranu proti zasahování státu, mohou být reflektovány v právech zaručených jinými články Úmluvy nebo v jiných mezinárodních instrumentech ochrany lidských práv. Čl. 2 nemůže být, aniž by bylo překrouceno jeho znění, interpretován tak, že uděluje diametrálně opačné právo, totiž právo zemřít; ani nemůže vytvořit právo na sebeurčení v tom smyslu, že by jednotlivci uděloval právo zvolit si smrt spíše než život. Soud se proto domnívá, že z čl. 2 nelze dovodit právo na smrt, ať z rukou třetí osoby, nebo s asistencí veřejného orgánu. Ve svém názoru je utvrzen nedávným Doporučením č. 1418 (1999) Parlamentního shromáždění Rady Evropy.

ESLP ke stížnosti k čl. 3 Úmluvy mimo jiné uvedl: *Soud dospěl k závěru, že z hlediska čl. 3 nevzniká žádná pozitivní povinnost, jež by od žalovaného státu vyžadovala, aby dal záruku, že nebude stíhat manžela stěžovatelky, pokud jí napomůže se spácháním sebevraždy, nebo aby poskytl zákonnou možnost pro jakoukoliv jinou formu asistované sebevraždy. Toto ustanovení tudíž nebylo porušeno.*

ESLP ke stížnosti k čl. 8 Úmluvy mimo jiné uvedl: *V nyní projednávaném případě je stěžovatelce zákonem bráněno ve výkonu volby, kterou by se vyhnula tomu, o čem se domnívá, že bude nedůstojné a velmi nepříjemné pro její život. Soud nemůže vyloučit, že to představuje zasahování do jejího práva na respektování soukromého života ve smyslu čl. 8 odst. 1 Úmluvy. Soud se nedomnívá, že všeobecný charakter zákazu asistované sebevraždy je nepřiměřený. Soudu se nezdá svévolným, když zákon reflektuje význam práva na život tím, že zakazuje asistovanou sebevraždu, přičemž zřizuje prováděcí systém a systém soudního rozhodování, který umožňuje, aby bylo v každém konkrétním případě přihléduto k veřejnému zájmu zahájit trestní stíhání, jakož i ke správným a adekvátním požadavkům trestu a odstrašení. Také za daných okolností není nic nepřiměřeného na odmítnutí Ředitelství dát předem záruku, že by proti manželovi stěžovatelky nebylo zahájeno trestní stíhání. Soud dospěl k závěru, že zasahování, k němuž došlo v projednávaném případě, může být ospravedlněno jakožto „nezbytné v demokratické společnosti“ k ochraně práv jiných, a tudíž, že čl. 8 Úmluvy nebyl porušen.*

ESLP ke stížnosti k čl. 9 Úmluvy mimo jiné uvedl: *Soud nepochybuje o pevnosti předsvědčení stěžovatelky týkajícím se asistované sebevraždy, ale poznamenává, že ne všechny názory nebo přesvědčení jsou přesvědčeními ve smyslu chráněném čl. 9 odst. 1 Úmluvy. V míře, v jaké názory stěžovatelky reflektují její oddanost principu osobní autonomie, je její tvrzení reformulací tvrzení předloženého na základě čl. 8 Úmluvy. Soud dospěl k závěru, že čl. 9 Úmluvy nebyl porušen.*

ESLP ke stížnosti k čl. 14 Úmluvy mimo jiné uvedl: *Z hlediska čl. 8 Úmluvy Soud shledal, že existují pádné důvody pro to, aby do zákona nebyly zaváděny výjimky, které by se měly vztahovat na osoby, o nichž se má za to, že nejsou bezbranné. Také z hlediska čl. 14 existují podobné přesvědčivé důvody, proč by nemělo být usilováno o rozlišování mezi těmi, kdo jsou a nejsou schopni spáchat sebevraždu bez pomoci. Hranice mezi oběma kategoriemi je často velmi jemná a snažit se zabudovat do zákona výjimku pro ty, kteří jsou pokládáni za nezpůsobilé spáchat sebevraždu, by závažně podkopalo ochranu života, kterou měl zákon z roku 1961 zajistit, a značně by zvýšilo riziko zneužití. Článek 14 Úmluvy tudíž nebyl porušen.*

C) PRÁVNÍ ÚPRAVA VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH STÁTECH, V AUSTRÁLII, KANADĚ A VE SPOJENÝCH STÁTECH AMERICKÝCH

I. Albánie

a) Euthanasie

Euthanasii se v Albánii rozumí žádost o „smrt z milosti“ osobou, která trpí nevléčitelnou nemocí se záměrem, aby byl ukončeno její utrpení.

Albánská terminologie rozlišuje aktivní a pasivní euthanasii:

Aktivní euthanasii (označována také jako „přímá euthanasie“) je označována aktivní účast lékaře na smrti pacienta na základě výslovného nebo tacitního přání pacienta.

Pasivní euthanasii (označována také jako „nepřímá euthanasie“) se rozumí pomoc v procesu umírání, kdy druhotným účinkem je zkrácení tohoto procesu, ať již záměrně nebo nevyhnutelně.

Euthanasie není upravena žádným právním předpisem. Trestní zákon v kapitole „Trestné činy proti životu a zdraví“ pojem euthanasie nezná. Pouze v zákoně o deontologii z roku 1998 je stanoveno, že:

- ulevení od bolesti a utrpení je jedním ze základních úkolů lékaře,
- urychlení ukončení života je proti lékařské etice,
- měla by být respektována přání pacienta, který trpí nevléčitelnou nemocí, a který je dostatečně informován, týkající se umělého prodlužování jeho života; jeho přání musí být jasně vyslovené, v případě, že je při vědomí, pokud je pacient v bezvědomí, musí být respektována přání jeho rodiny.

Obvyklou praxí je, že se lékaři podílejí na **pasivní euthansii**, kdy smrtelně nemocný pacient nebo jeho rodina písemně vyjádří vůli, aby nebyla oddalována pacientova smrt (např. odepřením léčby).

Léčba na podporu života může být zastavena u pacienta, který se nachází ve stavu klinické smrti nebo který není schopen dát souhlas, za předpokladu, že k tomu dala rodina nebo blízcí příbuzní písemný souhlas. V jiném případě musí lékař jednat podle svého nejlepšího odborného a etického vědomí.

b) Pomoc při sebevraždě

Institut pomoc při sebevraždě není upraven v žádném právním předpise, ani v etickém kodexu.

II. Austrálie

V Austrálii jsou aktivní euthanasie a pomoc při sebevraždě nezákonné.

Severní teritorium přijalo v roce 1995 zákon, kterým byla upravena pomoc při smrti pacienta v konečné fázi nemoci, a který legalizoval, za splnění určitých stanovených podmínek, aktivní euthanasii a pomoc při sebevraždě lékařem. Tento zákon nabyl účinnosti 1.července 1996 a byl zrušen v březnu 1997 federálním zákonem o zákonech o euthanasii.

a) Euthanasie

Aktivní euthanasie je považována za vraždu. Lékař, který ji vykoná, může být trestně stíhán za spáchání trestného činu vraždy nebo zabití. Každý australský stát a teritorium má vlastní trestní zákon. Trestní zákony kvalifikují jako vraždu i skutek, kdy osoba byla zabita na její vlastní žádost.

Nepřímá euthanasie (provedení léčby, která má za vedlejší účinek, nikoliv zamýšlený, urychlení smrti pacienta) je široce praktikována a není trestně postižitelná.

Pasivní euthanasie je přípustná a právně regulovaná ve státech Viktorie, Severní teritorium, ACT (Teritorium hlavního města Austrálie) a Jižní Austrálie.

Stát Viktorie a Severní teritorium přijaly zákony legalizující odmítnutí léčby předem. ACT a Jižní Austrálie přijaly zákony, které rovněž upravují možnost ustanovení zástupce, který má pravomoc odmítnout léčbu v případě, že by zastoupený pacient nebyl schopný vyjádřit svoji vůli sám. Všechny tyto zákony stanoví, že za určitých podmínek lékař, který zastavil léčbu, neučinil profesionální chybu a nemůže být stíhán podle občanskoprávních nebo trestněprávních předpisů.

b) Pomoc při sebevraždě

Sebevražda a pokus o sebevraždu nejsou trestnými činy v Austrálii. Všechny trestní zákony však zakazují pomoc při sebevraždě.

III. Belgie

a) Euthanasie

Euthanasie byla legalizována v Belgii v roce 2002 – zákonem o euthanasii ze 16.května 2002 (dále jen **zákon**), který nabyl účinnosti 20.zářím 2002. Od její legalizace vzrostl počet případů euthanasie (přibližně z 20 případů měsíčně v roce 2002 na 30 případů měsíčně v roce 2004).¹

Zákon nemodifikuje trestní zákon, ale zaručuje právní ochranu lékařům, kteří provádějí euthanasii na žádost svých pacientů. Trestní odpovědnosti těchto lékařů není dána za předpokladu, že byly dodrženy určité hmotněprávní a procesní podmínky stanovené zákonem. V opačném případě je provedení euthanasie postižitelné podle čl. 393, 394 a 397 trestního zákona, které upravují trestné činy vraždy a otravy. Pokud by se jednalo o formu pomoci při sebevraždě, takový čin by mohl být kvalifikován jako neposkytnutí pomoci osobě v nebezpečí podle čl. 422 trestního zákona.

---

¹ Zdroj: LifeSiteNews.com

Zákon dále přiznává pacientům právo žádat o euthanasii předem pro případ, že by v budoucnu nebyli schopni vyjádřit svoji vůli.

V článku 2 zákona je euthanasie definována jako úmyslné ukončení života osoby na její vlastní žádost jinou osobou.

aa) Zákonné podmínky pro vykonání euthanasie

Podle čl. 3 odst. 1 zákona lékař, který provedl euthanasii, není trestně odpovědný, pokud splnil podmínky a postupy stanovené zákonem.

Hmotněprávní podmínky, které musí lékař dodržet jsou následující:

- 1) pacient musí být „způsobilý a vědomý“,
- 2) pacient musí vyjádřit svoji žádost způsobem „dobrovolným, náležitě zváženým a opakovaným“ a bez jakéhokoliv nátlaku,
- 3) pacient se musí nacházet „v situaci, kdy jeho zdravotní stav je beznadějný, a kdy se nachází ve stavu neustálého a neúnosného utrpení fyzického nebo psychického, které nemůže být zmírněno, a které je výsledkem nahodilé nebo dlouhodobé závažné a nevléčitelné nemoci“.

Procesněprávní podmínky, které musí lékař dodržet jsou následující:

- 1) žádost pacienta musí být vyhotovena písemně, musí být jím osobně sepsaná, datovaná a podepsaná; v případě, že pacient není schopen psát, žádost vyhotovuje za přítomnosti ošetřujícího lékaře dospělá osoba, kterou si pacient vybere, a která nesmí mít žádný materiální zájem na smrti pacienta,
- 2) žádost musí být založena do zdravotní dokumentace, tak jako dokumenty o následných lékařských úkonech provedených lékařem; pacient může vzít svoji žádost kdykoliv zpět, v takovém případě je žádost ze zdravotní dokumentace vyňata,
- 3) ošetřující lékař musí hovořit s pacientem a informovat jej o jeho zdravotním stavu a o předpokládané délce jeho života, prodiskutovat s pacientem jeho žádost o euthanasii, možné léčebné postupy a utišující léčbu a její účinky; spolu s pacientem musí dospět k závěru, že neexistuje rozumná alternativa pacientovy situace, a že pacientova žádost je naprosto dobrovolná - lékař musí nabýt „přesvědčení, že neexistuje žádné jiné rozumné řešení situace pacienta, a že žádost pacienta je zcela dobrovolná“,
- 4) ošetřující lékař musí vést několik hovorů s pacientem „časově přiměřeně oddělené“, aby „se ujistil o trvání fyzického nebo psychického utrpení pacienta a o jeho opakované vůli“,
- 5) ošetřující lékař musí konzultovat:

- jiného nezávislého lékaře², specialistu na chorobu/y, kterými pacient trpí, který vyhotoví zprávu, ve které uvede, zda hmotněprávní podmínky ve vztahu ke zdravotnímu stavu pacienta byly dodrženy; ošetřující lékař informuje tohoto lékaře o vážnosti a nevléčitelnosti nemoci pacienta, konzultovaný lékař přezkoumá lékařské záznamy, vyšetří pacienta a musí být ujištěný, že pacientovo neustálé a neúnosné utrpení fyzické nebo duševní povahy nemůže být zmírněno, konzultovaný lékař vypracuje zprávu o jeho zjištěních,
- lékařský tým; pokud pacienta pravidelně ošetřuje lékařský tým, ošetřující lékař musí diskutovat pacientovu žádost s takovým týmem nebo jeho členy,
- osoby blízké, které pacient uvede, pokud je to jeho přání; ošetřující lékař musí být ubezpečený, že pacient měl možnost prodiskutovat jeho žádost o euthanasii s osobami, se kterými se chtěl setkat.

Pokud se ošetřující lékař domnívá, že je zřejmé, že pacient v blízké budoucnosti nezemře, zákon mu ukládá, aby konzultoval ještě druhého nezávislého lékaře, psychiatra nebo specialistu na pacientovu chorobu/y. Tento konzultovaný lékař přezkoumá lékařské záznamy, vyšetří pacienta a musí být ujištěný, že se jedná o neustálé a neúnosné utrpení pacienta fyzické nebo duševní povahy, které nemůže být zmírněno, a že pacient učinil dobrovolnou, náležitě zváženou a opakovanou žádost o euthanasii. Konzultovaný lékař vypracuje zprávu o jeho zjištěních, ve které uvede, zda lékařské podmínky byly dodrženy, a zda vůle projevená pacientem vykazuje znaky zákonnosti. Ošetřující lékař informuje pacienta o výsledcích takové konzultace. V takových případech musí být dodržena lhůta alespoň jednoho měsíce mezi podáním žádosti o euthanasii a jejím vykonáním.

ab) Pacientova žádost

Pacientova žádost musí být písemná. Musí být sepsána, datována a podepsána pacientem. Pokud toho není pacient schopen, žádost je sepsána osobou stanovenou pacientem. Tato osoba musí být dospělá a nesmí mít žádný materiální zájem na smrti pacienta. Tato osoba uvede, že pacient není schopen formulovat vlastní žádost v písemné podobě a uvede důvody. V takovém případě je žádost sepisována za přítomnosti lékaře, jehož jméno je uvedeno na žádosti. Žádost musí být připojena ke zdravotní dokumentaci.

Pacient může vzít kdykoliv svoji žádost zpět. V takovém případě je žádost odstraněna ze zdravotní dokumentace a vrácena pacientovi.

Veškeré žádosti učiněné pacientem a lékařské úkony provedené ošetřujícím lékařem, včetně jejich výsledků a zpráv od konzultovaných lékařů, jsou pravidelně zaváděny do pacientovy zdravotní dokumentace.

V souladu s čl. 14 zákona lékař není povinen provést euthanasii („nemůže být nucen provést euthanasii“).

---

² Konzultovaný lékař musí být nezávislý – bez vztahu k pacientovi a k ošetřujícímu lékaři, a musí být způsobilý podat odborné stanovisko o předmětné zdravotní poruše. Ošetřující lékař informuje pacienta o výsledcích konzultace s takovým lékařem.

ac) Nezletilí

Zákon se také vztahuje na nezletilé osoby, které byly prohlášeny za zletilé. Prohlášeným za zletilého může být pouze nezletilý, který dosáhl alespoň 15 let věku.

ad) Žádosti učiněné předem - prohlášení vůle v předstihu

Článek 4 zákona umožňuje lékařům provádět euthanasii osobám, které se nacházejí ve stavu, kdy nejsou nadále schopny vyjádřit svoji vůli, pokud tyto osoby vyjádřily svoji vůli k provedení euthanasie v prohlášení učiněným předtím než se do takového stavu dostaly. V prohlášení vůle pacient vyjadřuje při plném vědomí svoji volbu podstoupit euthanasii v případě, že by v budoucnu trpěl nevléčitelnou nemocí a byl ve stavu nezměnitelného bezvědomí.

Článek 4 zákona stanoví, že pro případy, kdy osoba (pacient) nebude schopna vyjádřit vlastní vůli může sepsat pokyn k postupu nařizující lékaři vykonat euthanasii. Lékař potom musí být ujistěn, že:

- pacient trpí vážnou a nevléčitelnou nemocí,
- pacient není při vědomí,
- jeho zdravotní stav je nevratný s ohledem k současnému stavu lékařské vědy.

Ve svém prohlášení může pacient uvést jednu nebo více důvěrných plnoletých osob, v pořadí podle preference, které by informovaly ošetřujícího lékaře o pacientově vůli, a které by poté co pacient ztratí schopnost vyjádřit svoji vůli rozhodly místo něho. Pacientův ošetřující lékař, konzultovaný lékař a členové ošetřujícího lékařského týmu nemohou být uvedeni jako důvěrné osoby.

Prohlášení vůle musí být písemné a může být sepsáno kdykoliv. Musí být sepsáno pacientem za přítomnosti dvou plnoletých svědků, z nichž alespoň jeden nesmí mít materiální zájem na pacientově smrti. Prohlášení vůle musí být datováno a podepsáno sepisovatelem, svědky a důvěrnými osobami.

Pokud je pacient, který si přeje sepsat prohlášení vůle, tělesně neschopen sepsat a podepsat pokyn k postupu, může určit plnoletou osobu, která nemá materiální zájem na jeho smrti, pro sepsání prohlášení, a to za přítomnosti dvou plnoletých svědků, z nichž alespoň jeden nemá materiální zájem na smrti pacienta. V takovém prohlášení vůle musí být uvedeno, že pacient není schopen podpisu a z jakého důvodu. Prohlášení vůle musí být datováno a podepsáno sepisovatelem, svědky a důvěrnými osobami. K prohlášení musí být připojeno lékařské osvědčení, které stanoví, že pacient je permanentně tělesně neschopen sepsat a podpisu prohlášení vůle.

Prohlášení vůle je platné pokud je sepsáno nebo potvrzeno ne více než pět let před tím než pacient pozbyl schopnost vyjádřit svoji vůli.

Prohlášení vůle může být kdykoliv doplněno nebo vzato zpět.

Lékař v takových případech musí dodržet určité hmotněprávní a procesněprávní podmínky, které se odlišují od těch, které se aplikují u žádostí o euthanasii učiněných nemocnými v době, kdy jsou podrobeny neúnosnému a trvajícím fyzickému nebo psychickému utrpení.

Hmotněprávní podmínky, které lékař při výkonu euthanasie na základě projevu vůle v předstihu musí dodržet jsou následující:

- pacient musí trpět „vážnou a nevléčitelnou nahodilou nebo dlouhotrvající nemocí“,
- pacient musí být v bezvědomí,
- pacientův zdravotní stav musí být “nevratný s ohledem k současnému stavu lékařské vědy“.

Procesněprávní podmínky, které lékař při výkonu euthanasie na základě projevu vůle v předstihu musí dodržet jsou následující:

- konzultovat jiného nezávislého lékaře, specialistu na chorobu/y, kterou pacient trpí, o nevratnosti pacientova zdravotního stavu; konzultovaný lékař se seznámí se zdravotní dokumentací a vyšetří pacienta, poté vypracuje zprávu o jeho zjištěních zda pacientův zdravotní stav je nevratný; pokud prohlášení vůle uvádí důvěrnou osobu, tato musí být informována o výsledcích konzultace ošetřujícím lékařem,
- pokud pacienta pravidelně ošetřuje lékařský tým, projednat prohlášení vůle s tímto týmem nebo jeho členy,
- pokud je v prohlášení vůle uvedena důvěrná osoba, projednat pacientovo prohlášení vůle s takovou osobou,
- pokud je v prohlášení vůle uvedena důvěrná osoba, projednat obsah prohlášení vůle s osobami blízkými pacientovi určenými důvěrnou osobou.

ae) Systematická kontrola *a posteriori* provedených euthanasií - Federální komise pro kontrolu a hodnocení

Lékař, který provedl euthanasii, musí vyplnit registrační formulář, sestavený Federální komisí pro kontrolu a hodnocení (dále jen Komise), a doručit jej Komisi do čtyř pracovních dnů.

V souladu s čl. 6 zákona Komise je složena ze šestnácti členů, z nichž osm členů jsou lékaři, z nichž alespoň čtyři jsou profesory na některé z belgických univerzit. Čtyři členové jsou profesori práva působící na belgických univerzitách nebo praktičtí právníci. Čtyři členové jsou odborníci zabývající se problematikou nevléčitelně nemocných pacientů. Členové jsou jmenováni na funkční období čtyř let. Členství v Komisi není slučitelné s postem v zákonodárném orgánu nebo federální a místní exekutivě.

Komise zkoumá registrační formulář postoupený lékařem a do dvou měsíců vydá rozhodnutí. Komise stanoví, zda euthanasie byla provedena v souladu s podmínkami a postupem stanovenými v zákoně. Komise přezkoumává následující údaje o pacientech:

- pohlaví, místo a datum narození,

- datum, místo a hodina úmrtí,
- zda pacient trpěl vážnou a nevy léčitelnou nemocí nahodilou nebo dlouhotrvající,
- povaha utrpení, které bylo neustálé a neúnosné,
- důvody, pro které bylo toto utrpení kvalifikováno jako nezmírnitelné,
- důvody, které vedly k ujištění, že žádost byla formulována dobrovolně, náležitě uváženě a opakovaně a bez vnějšího nátlaku,
- zda bylo možno se domnívat, že by ke smrti došlo v krátké době,
- zda existuje prohlášení vůle,
- postup lékaře po učiněném prohlášení vůle,
- kvalifikovanost konzultovaného lékaře nebo lékařů, jejich zprávy a data konzultací,
- popis osob konzultovaných lékařem a data těchto konzultací,
- způsob, kterým byla euthanasie vykonána a užitá prostředky.

V případě pochybností si Komise může vyžádat od ošetřujícího lékaře údaje ze zdravotní dokumentace vztahující se k provedené euthanasii, zejména zprávy z veškerých konzultací, které byly učiněny v průběhu zákonné procedury. Ošetřující lékař má povinnost vyžádanou dokumentaci Komisi poskytnout.

Komise vypracovává svá rozhodnutí ve lhůtě dvou měsíců. Pokud Komise dospěje v rozhodnutí k závěru, dvoutřetinovou většinou hlasů, že podmínky stanovené zákonem nebyly splněny, postoupí případ státnímu zástupci, místně příslušnému podle místa, kde pacient zemřel. Rozhodnutí učiněná Komisí jsou platná pouze pokud je přítomno alespoň dvě třetiny jejich členů.

Komise vypracovává každé dva roky zprávy ve prospěch zákonodárných sborů :

- a) statistickou zprávu o provedených euthanasiích (bez uvedení jména a adresy pacienta a lékařů zúčastněných na euthanasii, včetně označení zdravotních pojišťoven těchto lékařů, a bez uvedení zda byl vypracován pokyn k postupu),
- b) zpráva, ve které je uvedena a zhodnocena implementace příslušných právních předpisů,
- c) doporučení, pokud vyžádána, která by mohla vést k nové legislativě nebo jiným opatřením souvisejícím s aplikací zákona.

Do šesti měsíců od předložení první zprávy Komisí, popř. jejich doporučení, se v obou komorách Parlamentu otevírá debata.

b) Pomoc při sebevraždě

Neexistuje speciální zákon upravující pomoc při sebevraždě.

IV. Dánsko

a) Euthanasie

Euthanasie není v Dánsku právně upravena.

Co se týče **aktivní euthanasie** článek 239 trestního zákona zakazuje vraždu spáchanou na žádost oběti. Podle čl. 84 a 85 trestního zákona může být trestní sazba snížena nebo dokonce i neaplikována, pokud trestný čin byl spáchán za určitých okolností, např. když pachatel jednal „pod vlivem silné emoce nebo pokud jiná zvláštní vysvětlení ospravedlňují stav viníka“.

Zákon o výkonu lékařské profese připouští **pasivní euthanasii** a **nepřímou euthanasii** u nemocných, jejichž smrt má nastat v časovém výhledu několika dní nebo týdnů.

Zákon o výkonu lékařské profese zakazuje, aby lékař jednal proti vůli pacienta. Lékař může v případech, kdy nebyla vyhotovena poslední vůle, upustit od léčby u „umírajícího, jehož smrt je nevyhnutelná“, pokud léčba nesleduje nic jiného než oddálit jeho smrt. Za stejných okolností může lékař podávat utišující medikamenty pro zmírnění utrpení nemocného, i když toto může mít za následky zkrácení života pacienta.

Zákon také upravuje institut poslední vůle, ve které smrtelně nemocný, u něhož je smrt nevyhnutelná (v časovém výhledu několika dní či týdnů, s ohledem na veškeré možnosti lékařské vědy), vyjadřuje svoji vůli ohledně jeho léčby v případě, že by se nacházel ve stavu, kdy by již nebyl schopen vyjádřit svoji vůli. Poslední vůle mají právní účinky pouze v případě, že jsou vyhotoveny na zvláštních tiskopisech a jsou zaregistrovány v příslušném lékařském zařízení.

Zákon o právním postavení pacienta stanoví, že umírající pacient, u něhož je smrt nevyhnutelná, může odmítnout léčbu, která nemá jiný účel než oddálení jeho smrti, může požádat o utišující prostředky pro ulevění od bolesti, i když jimi může být urychlena jeho smrt, jakož i může vyhotovit poslední vůli, ve které odmítá veškerou léčbu. Podle tohoto zákona může lékař upustit od léčby u „umírajícího, jehož smrt je nevyhnutelná“, a který již není ve stavu, kdy by byl schopen vyjádřit svoji vůli, pokud léčba nesleduje nic jiného než oddálit smrt pacienta. Zákon také upravuje institut poslední vůle, která má zavazující účinky pouze u případů plnoletých nemocných nacházející se v konečné fázi jejich života („umírajících, u nichž je smrt nevyhnutelná“). Zákon tak rozlišuje případy nemocných, kteří umírají a jejichž smrt je nevyhnutelná, a nemocných, kteří trpí vážnou nemocí nebo jsou invalidé.

b) Pomoc při sebevraždě

Pomoc při sebevraždě je trestným činem. Ustanovení čl. 240 trestního zákona upravuje trestný čin pomoci při sebevraždě.

Podle čl. 84 a 85 trestního zákona může být trestní sazba snížena nebo dokonce i neaplikována, pokud trestný čin byl spáchán za určitých okolností, např. když pachatel jednal „pod vlivem silné emoce nebo pokud jiná zvláštní vysvětlení ospravedlňují stav viníka“.

V. Finsko

a) Euthanasie

Euthanasie není ve Finsku právně upravena.

Aktivní euthanasii je rozuměno úmyslná pomoc lékaře pacientovi zemřít na výslovnou žádost pacienta.

Pasivní euthanasii je rozuměno nikoliv úmyslné zabití pacienta, ale smrt, která je důsledkem nebo „vedlejším účinkem“ lékařských úkonů vykonaných za účelem pomoci pacientovi, např. ke zmírnění jeho bolesti.

Finská lékařská asociace vydala publikaci o lékařské etice, která pojednává mimo jiné i o umírajících pacientech a o euthanasii. V případech, kdy pacient umírá by se měla jeho léčba soustředit na snížení utrpení. Mělo by být upuštěno od zatěžující léčby, která nemá vliv na pacientovu prognózu. V případě, že nemůže dojít ke zlepšení pacientova stavu a jeho smrt je nevyhnutelná, je možné upustit od opatření prodlužující život. Podle autorů publikace tento postup je nazýván **pasivní euthasií**, avšak takový termín je zavádějící, jelikož se jedná o otázku správného lékařského přístupu k umírajícím pacientům.

Finská lékařská asociace je proti aktivní euthanasii, protože ji považují za rozpor s lékařskou etikou.

b) Pomoc při sebevraždě

V trestním zákoně není ustanovení o pomoci při sebevraždě.

VI. Francie

a) Euthanasie

Dne 30.listopadu 2004 Národní shromáždění jednomyslně schválilo návrh zákona o právech nemocných a o ukončení života, který byl schválen Senátem dne 12.dubna 2005.

Zákon č. 2005-370 z 22.dubna 2005 o právech nemocných a o ukončení života (dále jen **zákon**) byl publikován ve Sbírce zákonů (*Journal Officiel*) z 23.dubna 2005 na str. 7089 pod č. 95.

Zákon obsahuje celkem 15 ustanovení, kterými se doplňuje zákon o veřejném zdraví. Zákon nepředvídá změnu trestního zákona potřebnou pro legalizaci euthanasie. Stěžejním principem tohoto zákona je autonomie pacienta, který udává souhlas léčbou, a který ji také může odmítnout.

Zákon upravuje proces omezení a ukončení léčby, ať již je vážná a nevléčitelná nemoc pacienta v pokročilé nebo v konečné fázi, ať je pacient při vědomí nebo v bezvědomí:

Pokud se pacient, který se nachází ve pokročilém nebo konečném stádiu vážné a nevléčitelné nemoci, rozhodne o omezení nebo zastavení veškeré léčby, lékař tak učiní poté co jej obeznámil s následky jeho rozhodnutí. Rozhodnutí pacienta je v písemné podobě vloženo do jeho zdravotní dokumentace. Lékař musí zajistit důstojnost umírajícího.

Pokud se pacient nachází ve stavu, kdy není schopen vyjádřit svoji vůli, omezení nebo ukončení léčby, kterým by došlo k ohrožení jeho života, nemůže být realizováno bez toho aniž by byl dodržen postup kolegiálního rozhodování a aniž by byly konzultovány důvěrné osoby, rodina nebo osoby blízké.

Každá plnoletá osoba může sepsat předem pokyn pro případ, že by se v budoucnu nacházela ve stavu, kdy by nemohla vyjádřit svoji vůli. Tento pokyn předem sepsaný vyjadřuje přání osoby v souvislosti s ukončením jejího života a podmínkami omezení nebo ukončení její léčby. Pokyn může být vzat kdykoliv zpět. Za podmínky, že byl pokyn vyhotoven do třech let předtím než se pacient dostal do stavu bezvědomí, lékař se jím řídí při každém rozhodování o vyšetření, zákroku nebo léčbě pacienta.

Pokud lékař konstatuje, že nemůže ulevit od utrpení pacientovi, který se nachází ve pokročilém nebo konečném stádiu vážné a nevléčitelné nemoci, než aplikací léčby, která může mít jako vedlejší účinek zkrácení života pacienta, musí o tom informovat pacienta, jakož i důvěrnou osobu, kterou pacient určil, rodinu nebo osoby blízké. V každém případě takové rozhodnutí musí být součástí zdravotní dokumentace pacienta.

Pokud se pacient, který se nachází ve pokročilém nebo konečném stádiu vážné a nevléčitelné nemoci, nachází ve stavu, kdy není schopen vyjádřit svoji vůli, lékař může rozhodnout o omezení nebo zastavení léčby bezúčelné, nepřiměřené nebo která má za jediný účel uměle udržovat pacienta při životě, a to poté co byla dodržena procedura kolegiálního rozhodování (definována v zákoně o lékařské deontologii) a byla konzultována důvěrná osoba pacienta, jeho rodina nebo osoby blízké, popř. respektován pacientem předem sepsaný pokyn.

b) Pomoc při sebevraždě

Neexistuje zákon, který by výslovně zakazoval pomoc při sebevraždě. Pomoc při sebevraždě může být postižitelná podle trestního zákona jako neposkytnutí pomoci osobě v nebezpečí (čl. 223-226 trestního zákona).

VII. Chorvatsko

a) Euthanasie

Tento pojem je užíván pro úmyslné ukončení života na základě žádosti pacienta.

Aktivní euthanasie je postižitelná podle čl. 94 trestního zákona jako trestný čin zabití na žádost. **Pasivní euthanasie** může být postižitelná podle čl. 104 trestního zákona jako trestný

čin neposkytnutí pomoci (osoba, která odmítne pomoci tomu, jehož život je v bezprostředním ohrožení, ačkoliv poskytnutí pomoci nepředstavuje nebezpečí ani pro ni ani pro jinou osobu).

b) Pomoce při sebevraždě

Pomoc při sebevraždě je chápána jako poskytnutí pacientovi jakéhokoliv prostředku s jehož pomocí může sám ukončit svůj život. Účast na sebevraždě je trestným činem. Trestně postižitelný je ten, kdo přiměje jinou osobu ke spáchání sebevraždy nebo ten, kdo při sebevraždě napomáhal tak, že sebevražda byla vykonána (čl. 96 trestního zákona).

VIII. Itálie

a) Euthanasie

Euthanasie je trestným činem podle čl. 579 trestního zákona upravující zabití se souhlasem oběti. Podle tohoto ustanovení může být pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody v délce od šesti do patnácti let. Ustanovení trestního zákona o vraždě se aplikují v případech, kdy akt byl vykonán na nezletilé osobě, osobě duševně nemocné nebo na osobě jejíž souhlas byl vynucen násilím, vydíráním, ovlivňováním nebo podvodným jednáním.

b) Pomoc při sebevraždě

Pomoc při sebevraždě je trestným činem podle čl. 580 trestního zákona (trestný čin podněcování nebo pomoc při spáchání sebevraždy). V případech, kdy byla sebevražda uskutečněna pachatel (ten, kdo přinutí jinou osobu rozhodnout se spáchat sebevraždu nebo posílí její záměr spáchat sebevraždu nebo jinak ulehčí realizaci sebevraždy jiného) může být potrestán trestem odnětí svobody od pěti do dvanácti let. V případech, kdy k sebevraždě nedošlo, ale oběť utrpěla vážné nebo velmi vážné ublížení na zdraví, trest odnětí svobody je od jednoho roku do pěti let.

Zvýšená trestní sazba se aplikuje u případů, kdy osoba, která byla podněcována nebo které bylo pomáháno při spáchání sebevraždy, je osoba nezletilá a/nebo osoba trpící duševní poruchou. Obecná ustanovení trestního zákona o vraždě se aplikují pokud tato osoba je mladší čtrnácti let.

IX. Kanada

a) Euthanasie

Euthanasie je trestným činem. Podle čl. 14 trestního zákona nikdo není oprávněn souhlasit, aby mu byla způsobena smrt. Trestní odpovědnost osoby, která smrt způsobí, není takovým souhlasem dotčena.

Co se týče **pasivní euthanasie**, podle čl. 215 trestního zákona má každý povinnost ze zákona zajišťovat životní potřeby osobě, která je v jeho péči, pokud je taková osoba neschopná, z důvodu nemoci, duševní choroby nebo jiné příčiny, sama o sebe pečovat a zajistit si sama životní potřeby. Soudy interpretují toto ustanovení jako zákaz lékařům odepřít nebo upustit od léčby na podporu života pacienta. Na druhou stranu však mají občané základní právo,

zakotvené v Listině práv a svobod, odmítnout lékařskou péči a léčbu. Mají tedy i právo odmítnout léčbu, i když její odmítnutí jim může způsobit smrt. V lékařské praxi v Kanadě je běžné, že lékaři provádějí pasivní euthanasii na žádost pacienta, jeho rodiny nebo s jeho souhlasem.

Dne 15.června 2005 byl v Dolní sněmovně v prvním čtení předložen poslanecký návrh zákona (poslankyně Francine Lalonde z La Pointe-de-l'Île) č. C-407, kterým se mění trestní zákon (právo na důstojnou smrt). Návrh zákona doplňuje trestní zákon v tom, že umožňuje lékaři nebo jakékoliv osobě za pomoci lékaře, za dodržení určitých podmínek, pomoci osobě smrtelně nemocné nebo vážně fyzicky nebo psychicky trpící bez vyhlídky zlepšení stavu důstojně zemřít, pokud taková osoba vyjádřila svobodné a uvědomělé přání zemřít.

b) Pomoc při sebevraždě

Pomoc při sebevraždě je trestným činem. Podle čl. 241 trestního zákona každý, kdo navádí jinou osobu ke spáchání sebevraždy nebo pomáhá nebo podněcuje jinou osobu spáchat sebevraždu, ať již je sebevražda uskutečněna či nikoliv, je vinný ze spáchání trestného činu a může být odsouzen k trestu odnětí svobody až na čtrnáct let.

X. Kypr

a) Euthanasie

Euthanasie není v Kypru povolena. Vykonání euthanasie je trestně postižitelné podle čl. 218 trestního zákona.

b) Pomoc při sebevraždě

Pomoc při sebevraždě je trestně postižitelná podle čl. 218 trestního zákona. Trestní sazba je deset let odnětí svobody.

XI. Lotyšsko

a) Euthanasie

Neexistuje právní úprava euthanasie. **Euthanasii** lze kvalifikovat jako nezákonné zabití, které je trestným činem.

b) Pomoc při sebevraždě

Lze konstatovat totéž jako u euthanasie – pomoc při sebevraždě může být kvalifikována jako trestný čin.

XII. Německo

Pojem **euthanasie** je v Německu tabu v důsledku hrůz války způsobených v období národního socialismu. Užívá se tedy pojem „pomoc při úmrtí“ (*Sterbehilfe*).

Neexistuje zvláštní právní předpis. Tato problematika je upravena v Základním zákoně a v trestním zákoně. Základní zákon chrání právo na život a právo na sebeurčení. Článek 1 odst. 1 Základního zákona, podle kterého „lidská důstojnost je nedotknutelná“, zakazuje jakoukoliv diskriminaci a garantuje ochranu života žijících i umírajících osob. Článek 2 odst. 2 Základního zákona garantuje právo každého na život a na fyzickou integritu.

a) Euthanasie

Aktivní euthanasie je trestně postižitelná. Trestní zákon nezná pojem aktivní euthanasie, a tedy v závislosti na okolnostech provedení tohoto činu jej lze subsumovat pod různé skutkové podstaty v trestním zákoně obsažené. Pokud nemocná osoba výslovně a vážně požádá, aby byla usmrcena, osoba, která ji usmrtí spáchá trestný čin zabití na žádost (čl. 216 trestního zákona). Pokud neexistovala výslovná a vážná žádost osoby, která byla usmrcena, pachatel může být potrestán na základě čl. 212 a 213 trestního zákona (zabití). Osoba, která je v postavení tzv. ochránce života (ať je to ošetřující lékař nebo blízký příbuzný nemocného), dopustí se trestného činu zabití z nedbalosti (čl. 212 a 213 trestního zákona). Každá jiná osoba, která není v takovém postavení, se dopustí trestného činu neposkytnutí pomoci (čl. 323c trestního zákona).

Pasivní euthanasie – nezapočetí nebo přerušení léčby udržující pacienta při životě (např. umělé dýchání, transfúze krve nebo umělá výživa) - není trestným činem. Definice tohoto pojmu není právně upravena. Lékař není povinen prodlužovat život, který končí, prostřednictvím intenzivní léčby, která může být i bolestivá. Lékař by jednal nezákonně v případě, kdy by proti skutečné (nebo předpokládané) vůli pacienta aplikoval takovou intenzivní léčbu. Pasivní euthanasii je možné vykonat pouze v případech, kdy pacient trpí vážnou a nevléčitelnou nemocí, která je nevyhnutelně smrtelná, jeho stav nemá naději na zlepšení, a je zřejmé, že brzy zemře.

Podle judikatury Nejvyššího federálního soudu **pasivní euthanasie** je definována jako přerušování intenzivní lékařské péče, která byla aplikována výlučně s cílem prodloužit pacientův život. Pasivní euthanasie je podle soudu přípustná, dokonce i povinná, pokud pacient vyslovil souhlas a umírá, jeho utrpení je nevyhnutelné, a smrt je předvídatelná v krátkém termínu.

Podle judikatury Nejvyššího federálního soudu **pasivní euthanasie** může být vykonána u pacientů neschopných úsudku nebo vyjádření vůle. V takových případech se lékař musí opírat o předpokládanou vůli pacienta (např. na základě jeho názorů, žádostí učiněných v minulosti ústně nebo písemně, náboženského přesvědčení, filozofických názorů). Pacientovy blízké osoby nemohou učinit v tomto směru zásné rozhodnutí. V případě pochybností musí být život pacienta chráněn.

Nepřímá euthanasie je v Německu povolena. Ošetřující lékař může podat pacientovi utišující léky v konečné fázi jeho života, i když mohou mít nezamýšlený vedlejší účinek urychlení jeho smrti.

b) Pomoc při sebevraždě

Sebevražda není trestným činem. Tudíž osoby, které podněcují nebo napomáhají jiné osobě sebevraždu spáchat (nesmí se však aktivně účastnit na usmrcení), nejsou trestně odpovědné. Pouze „druhořadě“ přispějí k trestnému činu, přičemž osoba, která si přála zemřít má tzv. „převahu trestného činu“. Osoby, které napomáhají k sebevraždě jiného mají však povinnost,

v okamžiku kdy umírající osoba, která spáchala sebevraždu, ztratí vědomí učinit opatření k záchraně jejího života, jelikož „převaha trestného činu“ se tímto okamžikem přesouvá na ně. Pokud opomenou učinit taková opatření, stávají se trestně odpovědnými (skutková podstata trestného činu neposkytnutí pomoci osobě v nebezpečí).

Judikatura Nejvyššího federálního soudu považuje sebevraždu jako nehodu ve smyslu čl. 323c trestního zákona, který postihuje neposkytnutí pomoci osobě v nebezpečí v případě nehody, obecného ohrožení nebo potřeby. Neposkytnutí pomoci osobě v nebezpečí je trestáno pokutou nebo trestem odnětí svobody až na jeden rok.

Jurisprudence obecně stanoví, že po vykonání posledního kroku k sebevraždě, a kdy osoba, která sebevraždu spáchala, se nachází ve stavu bezvědomí, jednání osoby, která pomáhala při sebevraždě, je v tomto okamžiku rozhodující pro posouzení jejího činu jako neposkytnutí pomoci osobě v nebezpečí nebo vraždu na žádost (trestné činy) nebo jako podílnictví při sebevraždě (absence trestní odpovědnosti). Právní nauka poměrně široce toleruje pomoc při sebevraždě v případech, kdy je pacient fyzicky schopný vykonat rozhodující krok. Na druhou stranu není nakloněna posuzovat jako sebevraždu případy, kdy se jedná o osoby těžce fyzicky postižené.

XIII. Nizozemí

a) Euthanasie/ Pomoc při sebevraždě

Nizozemí bylo prvním státem na světě, který legalizoval euthanasii. Dne 12.dubna 2001 byl schválen zákon o kontrole ukončení života na žádost a o kontrole asistovaných sebevražd (dále jen **zákon**), pozměňující trestní zákon a zákon o pohřebních službách, který depenalizuje, za určitých podmínek, euthanasii, včetně žádostí o euthanasii podaných nezletilými. Zákon také výslovně uznává platnost žádostí o euthanasii učiněných předem (viz. níže), pokud byly učiněny pacienty staršími minimálně 16 let. Návrh zákona byl předložen 6.srpna 1999 Ministerstvem spravedlnosti a Ministerstvem zdravotnictví. Zákon nabyl účinnosti dne 1.dubna 2002.

V Nizozemí se pod pojmem euthanasie rozumí lékařský zásah za účelem ukončení života osoby na její výslovnou žádost.

Ukončení života se obvykle provádí v bydlišti pacienta. Převážná většina (90%) pacientů, kteří žádají o euthanasii, trpí smrtelnou rakovinou.³

Od nabytí účinnosti zákona lékaři oznámili Regionálním revizním výborům (viz. níže) provedení euthanasie nebo asistované sebevraždy v 2054 případech v roce 2001 a v 1882 případech v roce 2002.⁴

Nizozemská vláda se nedomnívá, že je zákon v rozporu se závazkem Nizozemí vyplývajícím z mezinárodního práva chránit právo na život svých občanů před zásahy státu nebo jiných osob (viz. např. čl. 6 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech nebo čl. 2 Evropské úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod). Výkon euthanasie na dobrovolnou žádost pacienta nezakládá úmyslné zbavení života ve smyslu shora uvedených

³ Zdroj: Ministerstvo zdravotnictví, sociální péče a sportu Nizozemí

⁴ viz. tamtéž

článků mezinárodních smluv. Zákon není neslučitelný s mezinárodními smlouvami zaručujícími základní lidská práva. Nizozemská vláda důrazně potvrzuje tato práva, avšak nezachází tak daleko, aby zakazovala jednotlivcům rozhodovat o tom zda mají žít či nikoliv. Z tohoto důvodu není sebevražda v Nizozemí trestným činem.⁵

aa) Zákonné podmínky pro depenalizaci euthanasie

Zákon pozměnil čl. 293 a 294 trestního zákona, které upravují trestný čin vraždy na žádost oběti a trestný čin pomoci při sebevraždě. Ke každému ustanovení byl doplněn druhý odstavec, který stanoví podmínky, které musí lékař dodržet, aby za vykonání euthanasie nebo pomoci při sebevraždě nebyl trestně odpovědný.

Euthanasie a asistovaná sebevražda jsou tedy nadále trestnými činy. Lékaři však nejsou trestně odpovědní za splnění dvou zákonných podmínek (viz. čl. 293 odst. 2 a čl. 294 odst. 2 trestního zákona):

- oznámí vykonání euthanasie nebo asistované sebevraždy místně příslušnému patologovi (v souladu s čl. 7 odst. 2 zákona o pohřebních službách), a
- prokáží, že splnili zákonné požadavky řádné péče (viz. níže).

ab) Nezletilí

Osoby ve věku šestnácti let a starší mohou předem učinit písemné prohlášení obsahující žádost o ukončení jejich života, kterou může lékař vykonat (kapitola II, čl. 2 odst. 2 zákona). Písemné prohlášení nemusí být učiněno v souvislosti s určitým zdravotním stavem (viz. níže Prohlášení vůle v předstihu).

Osoby mezi 16 a 18 lety věku mohou požadovat vykonání euthanasie nebo asistované sebevraždy. Rodič nebo jiný zákonný zástupce musí být zahrnut do rozhodovacího procesu (musí být ztotožněn s rozhodnutím nezletilého), nevyžaduje se ale jeho souhlas (kapitola II, čl. 2 odst. 3 zákona).

Osoby mezi 12 a 16 lety věku mohou taktéž požadovat vykonání euthanasie nebo asistované sebevraždy. Rodič nebo zákonný zástupce však musí vyslovit souhlas (kapitola II, čl. 2 odst. 4 zákona).

Pacient však může být oprávněn k euthanasii nebo asistované sebevraždě pouze pokud je lékař přesvědčen, že jeho utrpení je dlouhotrvající a neúnosné (kapitola II, čl. 2 odst. 1 písm. b) zákona).

ac) Žádosti učiněné předem - prohlášení vůle v předstihu

Článek 2 zákona upravuje výslovné uznání žádostí o euthanasii učiněných předem pacienty ve věku minimálně 16 let. Toto ustanovení se týká osob, které se nacházejí ve stavu, kdy již nejsou schopny vyjádřit svoji vůli, ale u kterých lze předpokládat, že mohly rozumně posoudit svoji situaci před tím než se do takového stavu dostaly.

---

⁵ Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí Nizozemí (www.minbuza.nl)

Osoba může předem vypracovat prohlášení, ve kterém se vyjádří, aby její život byl ukončen euthanasií v případě, že nebude v budoucnu schopna vyjádřit svoji vůli a její fyzické nebo psychické utrpení se stane neúnosným, bez vyhlídky na zlepšení.

Zákon požaduje výslovné uznání platnosti takového písemného prohlášení vůle o euthanasií. Lékař musí považovat takové prohlášení za shodné s pacientovou vůlí. Prohlášení vůle má stejné postavení jako konkrétní žádost o euthanasií.

Zákon uznává jak písemnou tak ústní formu žádosti o euthanasií.

Obsah žádosti by lékař měl, pokud možno, zkontuzovat s pacientem. Pacient tak může objasnit její obsah a sdělit přesně jeho přání. Lékař, na druhou stranu, může pacientovi objasnit jaké jsou podmínky pro výkon euthanasie na pacientovu písemnou žádost.

V případech, kdy pacient není schopen vyjádřit svoji vůli ústně se má za to, že písemná žádost je náležitě zváženou žádostí o euthanasií.

ad) Jsou lékaři povinni vyhovět žádostem o euthanasií?

Lékař nemá povinnost euthanasií vykonat. Základním principem zákona je, že pacient nemá absolutní právo (nárok) na euthanasií a lékař nemá absolutní povinnost ji vykonat.

Lékař může přistoupit k výkonu až po uvážení, zda v daném případě mohou být naplněny zákonné požadavky řádné péče.

Pokud lékař shledá, že požadavky řádné péče nemohou být v daném případě splněny (např. pacient trpí, ale existuje naděje zlepšení jeho zdravotního stavu) nesmí vyhovět žádosti o euthanasií, a to bez ohledu na obsah prohlášení vůle.

Přibližně dvě třetiny žádostí o euthanasií jsou lékaři odmítány.⁶

ae) Kritéria řádné péče

Zákon vyžaduje, aby lékař provedl euthanasií nebo asistovanou sebevraždu za dodržení kritérií řádné péče (kapitola II, čl. 2 odst. 1 zákona). Tento požadavek dodržení kritérií řádné péče mění trestný čin euthanasie nebo asistované sebevraždy v lékařský zákrok.

V souladu s čl. 2 odst. 1 zákona k tomu, aby byla dodržena kritéria řádné péče, na které odkazuje čl. 293 odst. 2 trestního zákona, ošetřující lékař musí:

- 1) být přesvědčen, že pacient učinil dobrovolnou a náležitě zváženou žádost zemřít,
- 2) být přesvědčen, že pacientovo utrpení je neúnosné⁷ a bez vyhlídky na zlepšení,

⁶ Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí Nizozemí

⁷ V případě, že pacient trpí duševní nemocí a jeho utrpení není tělesného charakteru, je obtížné objektivně vyhodnotit zda žádost o euthanasií je dobrovolná a náležitě zvážená. V takovém případě by se měl ošetřující lékař poradit s více než s jedním dalším lékařem, z nichž alespoň jeden by měl být psychiatr. Tito lékaři by měli osobně vyšetřit a vyslechnout pacienta. Lékař může v takových případech namítat vyšší moc, avšak takový důvod bude posuzován s velkou rezervou. Většinou státní zastupitelství zahájí trestní řízení a soud potom rozhodne zda byla námitka vyšší moci odůvodněná.

- 3) informovat pacienta o jeho stavu a o jeho vyhlídkách do budoucna,
- 4) spolu s pacientem dospět ke shodnému závěru, že neexistuje jiné rozumné řešení ve světle pacientova zdravotního stavu,
- 5) konzultovat alespoň jednoho dalšího nezávislého lékaře,⁸
- 6) ukončit pacientův život s řádnou lékařskou péčí.

af) Oznamovací procedura

Lékař je povinen informovat místně příslušného patologa o každém případě smrti z nepřírozené příčiny. V případě euthanasie a asistované sebevraždy lékař vypracovává zprávu v předem stanovené formě. Zákon o pohřebních službách zavazuje lékaře, který provedl ukončení života na žádost nebo který pomáhal při sebevraždě pacienta, vyplnit formulář za účelem ověření zda dodržel kritéria řádné péče. Model formuláře, který má podobu dotazníku, je součástí přílohy prováděcího předpisu z 6.března 2002 k čl. 9 zákona o pohřebních službách.

Patolog také vypracovává zprávu, ve které uvádí, že pacientova smrt nastala z nepřírozené příčiny. Zprávu postupuje státnímu zastupitelství, které dává souhlas s pohřbem.

Obě zprávy se doručují místně příslušné Regionální komisi pro kontrolu euthanasie spolu s vyjádřením nezávislého lékaře, který byl konzultován, a s písemným příkazem zemřelého.

ag) Regionální komise pro kontrolu euthanasie

Od 1.listopadu 1998 přezkum provedených euthanasií a asistovaných sebevražd vykonávají Regionální komise pro kontrolu euthanasie (dále jen Komise). Nové Komise, které předvídá zákon z 12.dubna 2001, a jejichž způsob fungování je upřesněn v právním předpise ze 6.března 2002, mají stejné složení (právník, lékař, specialista pro otázky etiky). Existuje celkem pět Komisí (pro regiony: Groningen, Friesland a Drenthe; Overijssel, Gelderland, Utrecht a Flevoland; Severní Holandsko; Jižní Holandsko a Zeeland; Severní Brabantsko a Limburg).

Každá Komise je složena z alespoň jednoho právního experta, jednoho lékaře a jednoho experta pro etické nebo filozofické otázky. Předseda a členové každé Komise jsou jmenováni ministrem spravedlnosti a ministrem zdravotnictví, sociální péče a sportu na funkční období šesti let (s možností jednoho znovuzvolení).

V roce 1994 byl odsouzen psychiatr ze spáchání asistované sebevraždy na žádost pacienta, jehož utrpení bylo duševního charakteru (rozsudek ve věci Chabot), avšak žádný trest nebyl udělen. Nejvyšší soud ve svém potvrzujícím rozsudku uvedl, že pokud je příčina utrpení duševního rázu, soud musí postupovat s nejvyšší opatrností při určování zda okolnosti případu mohly zakládat vyšší moc. V dubnu 1995 Lékařský kárný tribunál dospěl ke stejnému závěru a psychiatrovi byl udělena důtka.

⁸ Nezávislým lékařem se rozumí lékař, který není nijak spojen s ošetřujícím lékařem ani není začleněn do léčby pacienta. Takový nezávislý lékař musí sám osobně vyšetřit pacienta, přezkoumat rozvoj nemoci, vyhodnotit zda žádost o euthanasii je jak dobrovolná tak náležitě zvážena a písemně sdělit své závěry ošetřujícímu lékaři. V Nizozemí byla vytvořena síť praktických a jiných lékařů vyškolených pro asistování lékařům, kteří se rozhodují o provedení ukončení života na žádost pacienta. Lékaři, kteří jsou postaveni před takovéto rozhodnutí by měli přednostně konzultovat lékaře z této sítě.

Komise hodnotí zda lékař jednal za dodržení kritérií řádné péče při realizaci žádosti o euthanasii nebo o asistovanou sebevraždu. Ohlášené případy jsou posuzovány na základě kritérií řádné péče stanovených v zákoně, tj. pacient musel učinit dobrovolnou, náležitě zváženou a naléhavou žádost a musel prožívat neúnosné utrpení bez vyhlídky zlepšení stavu, lékař musel zkonzultovat alespoň ještě jednoho nezávislého lékaře a ukončit pacientův život s řádnou lékařskou péčí.

V případě nutnosti Komise osobně s lékařem prodiskutuje hodnocení jeho výkonu. Tímto Komise umožňuje lékařům nahlédnout do procesu jejich hodnocení a poskytují jim tak zpětnou vazbu ohledně pracovních metod, které při výkonu použily.

Pokud Komise shledá, že euthanasie byla provedena za dodržení kritérií řádné péče, případ je uzavřen. V opačném případě je případ předložen státnímu zástupci, který může zahájit vlastní šetření případu, a regionálnímu inspektorovi zdraví. Státní zástupce spolu s regionálním inspektorem zdraví zváží další potup proti lékaři, tj. zda bude proti němu zahájeno trestní stíhání. Komise vypracovává své stanovisko a doručuje jej lékařům ve lhůtě 6 týdnů.

Důkazní břemeno při provádění euthanasie původně náleželo lékaři, který odůvodňoval ukončení života. V současné době, po přijetí zákona, důkazní břemeno spočívá na státním zástupci, který musí prokázat, že ukončení života nebylo provedeno za dodržení požadavků řádné péče. Veškeré informace o provedených euthanasiích jsou zasílány státnímu zástupci Komisi.

Pro kontrolu jednotnosti posuzování případů jednotlivými Komisemi, jejich předsedové se scházejí na pravidelných zasedáních (minimálně dvakrát ročně) spolu se zástupci Rady státních zástupců a Inspektorátu zdraví Státního dozorového úřadu pro veřejné zdraví.

Komise předkládají (Ministerstvu spravedlnosti a Ministerstvu zdravotnictví, sociální péče a sportu) každým rokem k 1.dubnu společnou výroční zprávu o činnosti za předchozí kalendářní rok, ve které jsou uvedeny: počet oznámených a prošetřených případů euthanasie a asistovaných sebevražd, povaha případů, závěry a odůvodnění výborů.

Komise dosud shledaly, že v naprosté většině nahlášených případů lékaři dodrželi zákonné požadavky řádné péče. V roce 2002 Komise shledaly, že v pěti případech lékaři nejednali v souladu s požadavky řádné péče. Tyto případy byly postoupeny státnímu zastupitelství a Inspektorátu zdraví.⁹

ah) Mohou občané cizích států žádat o euthanasii v Nizozemí?

Zákon nezakazuje lékařům provádět euthanasii osobám, které nejsou občany Nizozemí. Avšak vzhledem k nutnosti blízkého vztahu mezi doktorem a pacientem je toto nemožné. Právní úprava oznamování a hodnocení každého individuálního případu euthanasie vyžaduje, aby pacient učinil dobrovolnou a náležitě uváženou žádost, a aby neúnosně trpěl bez vyhlídky zlepšení stavu. Pro to, aby lékař mohl zvážit zda pacient splňuje tyto podmínky, musí znát pacienta velmi dobře, což předpokládá, aby pacienta po určitou dobu léčil. Vyhovět žádosti o euthanasii znamená pro lékaře značnou emoční zátěž. Proto také z tohoto důvodu dlouhodobý osobní kontakt mezi lékařem a pacientem hraje důležitou roli.

⁹ Zdroj: Ministerstvo zdravotnictví, sociální péče a sportu Nizozemí

XIV. Norsko

a) Euthanasie

Podle čl. 236 trestního zákona je zakázáno napomáhat jiné osobě ukončit její život a tento čin je kvalifikován jako spolupachatelství při vraždě. Podle ustanovení čl. 235 trestního zákona snížená trestní sazba se aplikuje v případech, kdy osoba, motivovaná soucitem, zabila nebo pomáhala zabít smrtelně nemocnou osobu.

b) Pomoc při sebevraždě

Pomoc při sebevraždě je trestným činem. Podle ustanovení čl. 236 trestního zákona je zakázáno asistovat při sebevraždě jiné osoby. Taková osoba je trestně odpovědná za trestný čin spolupachatelství při vraždě.

XV. Polsko

a) Euthanasie

Euthanasie není v Polsku legalizována. Osoba, která ji provede, spáchá trestný čin vraždy. Trestní sazby za spáchání takového činu jsou obsaženy v trestním zákoně v kapitole trestné činy proti životu a zdraví. Podle čl. 150 trestního zákona osoba, která umožní smrt jiné osobě na její žádost a pod vlivem soucitu, může být potrestána trestem odnětí svobody od 3 měsíců do pěti let. Odstavec druhý tohoto ustanovení stanoví, že ve výjimečných případech soud může rozhodnout o výjimečné m snížení trestu nebo může dokonce upustit od jeho uložení.

b) Pomoc při sebevraždě

Pomoc při sebevraždě není právně upravena. Lékař, který poskytne pomoc při sebevraždě svému pacientovi, však může být shledán trestně odpovědným. Ustanovení čl. 151 trestního zákona stanoví, že ten kdo vyvolá sebevraždu jiného, ať poskytnutím pomoci nebo podněcováním, může být odsouzen k trestu odnětí svobody od tří měsíců do pěti let.

XVI. Portugalsko

a) Euthanasie

Euthanasie je trestným činem upraveným v čl. 133 (privilegovaná vražda) a 134 (vražda na žádost oběti) trestního zákona.

b) Pomoc při sebevraždě

Pomoc při sebevraždě je trestně postižitelná podle čl. 135 trestního zákona. Pachatel může být odsouzen k trestu odnětí svobody až na tři roky. Trestně postižitelné je napomáhání nebo podněcování jiné osoby ke spáchání sebevraždy, přičemž pomoc může být různého druhu - hmotná, fyzická či psychologická.

XVII. Řecko

a) Euthanasie

Euthanasie je trestně postižitelná na základě čl. 300 trestního zákona (vražda na žádost). Osoba, která usmrtí ze soucitu jinou osobu, která trpí nevléčitelnou nemocí, na její vážnou a dlouhotrvající žádost může být potrestána trestem odnětí svobody od deseti dnů do pěti let.

b) Pomoc při sebevraždě

Pomoc při sebevraždě je trestným činem (čl. 301 trestního zákona).

XVIII. Spojené království Velké Británie a Severního Irsku

a) Euthanasie

Euthanasie jako úmyslný akt učiněný lékařem za účelem ukončení života pacienta na jeho žádost je trestným činem vraždy. Euthanasie není definována v žádném právním předpise.

Jurisprudence označuje dva elementy, které tvoří trestný čin vraždy v případě euthanasie: způsobení smrti a úmysl smrt způsobit. Utrpení pacienta, jeho opakovaná žádost o ukončení jeho života a soucit lékaře se neberou v úvahu.

Nepřímá euthanasie je povolena. Judikatura vytvořila **teorii „dvojitého účinku“** (*double effect*), která umožňuje lékaři podávat pacientovi, který umírá, utišující léky, které mají jako vedlejší účinek („dvojitý účinek“) předvídatelný, ale nezamýšlený, urychlení smrti.

Pasivní euthanasie je přípustná nejen v případech, kdy pacient je schopný vyjádřit svoji vůli odmítnout léčbu, ale také v případech, kdy takovou vůli vyjádřil předem ve svém testamentu. V případě, že se pacient nachází v nepřetržitě vegetativním stavu, zastavení léčby je legální. Sněmovna Lordů v rozsudku *Airedale NHS Trust v. Bland* ze dne 9. února 1993 rozhodla o přerušení umělé výživy u pacienta, který se nacházel v nepřetržitě vegetativním stavu od roku 1989 v důsledku nehody na fotbalovém stadionu. Sněmovna Lordů uvedla základní principy k problematice euthanasie:

- je zakázáno aplikovat smrtelné látky,
- právo nemocných odmítnout léčbu je základní svobodou,
- právo odmítnout léčbu lze vykonat i v situacích, kdy odmítnutí může způsobit pacientovu smrt.

a) Pomoc při sebevraždě

Podle čl. 2 zákona o sebevraždě z roku 1961 (*Suicide Act 1961*) osoba, která pomáhá, podporuje, radí nebo zprostředkuje sebevraždu jiné osoby nebo pokus jiné osoby o sebevraždu, bude odsouzena k trestu odnětí svobody až na 14 let. Sebevražda a pokus o sebevraždu byly naopak tímto zákonem dekriminlizovány.

Ve **Skotsku** není tento termín v legislativě definován. Dosud neexistuje k této problematice ani soudní rozhodnutí. Sebevražda ve Skotsku nebyla nikdy nelegální.

XIX. Spojené státy americké

a) Euthanasie

Euthanasie je ve všech státech USA trestným činem vraždy.

b) Pomoc při sebevraždě

Pomoc při sebevraždě je definována a zakázána ve 47 státech (ať již na základě zákona¹⁰ nebo na základě common law¹¹). Jediný stát, ve kterém je lékařská pomoc při sebevraždě povolena je Oregon.

Dne 8. listopadu 1994 stát **Oregon** prostřednictvím referenda přijal (51:49) jako první stát na světě zákon, kterým byla legalizována lékařská pomoc při sebevraždě u nevléčitelných smrtelně nemocných pacientů starších 18 let, právně způsobilých rezidentů Oregonu, jejichž délka života podle stanovené diagnózy nepřesáhne 6 měsíců (***Death with Dignity Act (DWDA)***, zákon o důstojné smrti). Tento akt provází velmi přísný proces, kdy pacient musí nejméně dvakrát, v časovém rozmezí alespoň 15 dnů, ústně požádat ošetřujícího lékaře o smrtící léky, které by ukončily jeho utrpení. Pacient musí takovou žádost učinit ještě písemně a podepsat za přítomnosti dvou svědků. Lékař musí pacienta informovat o všech dostupných alternativách asistované sebevraždy, včetně možností úlevy, kontroly bolesti nebo péče v hospici. Lékaři oznamují každé předepsání smrtícího léku¹² Oddělení lidských služeb (*Department of Human Services*) do sedmi pracovních dnů od jeho předepsání. Lékaři a pacienti, kteří dodrží podmínky stanovené tímto zákonem, nejsou trestně odpovědní. Zákon zároveň výslovně zakazuje euthanasii. V listopadu 1997 byl zákon podroben druhému referendu, při kterém se ještě více obyvatel Oregonu (60%) vyjádřila pro jeho zachování.

Nejvyšší soud Spojených států by měl na konci roku 2005 rozhodnout případ Nejvyššího státního zástupce proti oregonskému zákonu o důstojné smrti. Administrativa prezidenta Bushe chce totiž zrušit tento jediný zákon Spojených států legalizující lékařsky asistovanou sebevraždu na základě toho, že jednotlivé státy nemají kontrolu nad smrtelnými léky.

Nejvyšší soud Spojených států dne 26. června 1997 jednomyslně potvrdil pravomoc jednotlivých států zakázat pomoc při sebevraždě, když rozhodl, že zákon státu New York zakazující pomoc při sebevraždě je v souladu s Ústavou Spojených států ve věci *Vacco v. Quill* (1997). Téhož dne Nejvyšší soud Spojených států potvrdil, že zákon státu Washington zakazující pomoc při sebevraždě je v souladu s Ústavou Spojených států ve věci *Washington v. Glucksberg* (1997). Nejvyšší soud zároveň v těchto případech konstatoval, že neexistuje Ústavou zaručené právo na lékařskou pomoc při sebevraždě. Je tedy na Nejvyšších soudech jednotlivých států zkoumat stížnosti, které se opírají o ustanovení Ústavy toho kterého státu,

---

¹⁰ Alaska, Arizona, Arkansas, California, Colorado, Connecticut, Delaware, Florida, Georgia, Hawaii, Illinois, Indiana, Iowa, Kansas, Kentucky, Louisiana, Maine, Maryland, Michigan, Minnesota, Mississippi, Missouri, Montana, Nebraska, New Hampshire, New Jersey, New Mexico, New York, North Dakota, Ohio, Oklahoma, Pennsylvania, Rhode Island, South Carolina, South Dakota, Tennessee, Texas, Virginia, Washington, Wisconsin, District of Columbia.

¹¹ Alabama, Idaho, Massachusetts, Nevada, Vermont, West Virginia.

¹² V roce 2004 veškeré předepsané smrtící léky byly barbituráty.

pouze z hlediska interpretace této Ústavy bez ohledu na obdobné ustanovení v Ústavě Spojených států.

Nejvyšší soudy států Aljaška¹³ a Florida¹⁴ potvrdily soulad zákonů zakazujících pomoc při sebevraždě s Ústavou toho kterého státu. Nejvyšší soud státu Michigan¹⁵ rozhodl, že neexistuje federální ústavní právo na pomoc při sebevraždě.

V **Michiganu** byl návrh zákona legalizující asistovanou sebevraždu zamítnut v referendu v roce 1998 v poměru 71%:29% hlasů.

Ve státu **Washington** bylo v listopadu 1991 jako v prvním státě USA konáno referendum o legalizaci euthanasie a lékařsky asistované sebevraždy. Návrh zákona neprošel v poměru 54%:46% hlasů.

V **Mainu** byl návrh zákona podobný oregonskému zákonu zamítnut v roce 2000 poměrem 51%: 49% hlasů.

Ve státě **Hawaii** neprošel zákon o důstojné smrti, po vzoru oregonského zákona, v roce 2002. Zákon prošel Sněmovnou, nikoliv však již Senátem. V roce 2005 byl navržen nový zákon o důstojné smrti, který neprošel ani prvním čtením ve zdravotním výboru Sněmovny.

V **Arizoně** návrhy zákonů o legalizaci asistované sebevraždy neprošly v letech 2003, 2004 a 2005.

Ve státě **Kalifornie** byl v roce 2005 vytvořen návrh zákona typu oregonského – „kalifornský zákon o volbách ze soucitu“ č. AB 654, o kterém by měly hlasovat obě komory kalifornského Parlamentu do 31.ledna 2006. Podobná situace je i ve státě **Wisconsin**. U obou návrhů zákona se však očekává, že budou zamítnuty.

XX. Španělsko

a) Euthanasie

Euthanasie není ve Španělsku trestným činem, nýbrž přečinem, který se trestá trestem odnětí svobody od 18 měsíců do tří let.

b) Pomoc při sebevraždě

V roce 1996 nový trestní zákon dekriminalizoval pomoc při sebevraždě – z trestného činu vraždy se stal přečin postižitelný trestem odnětí svobody od šesti měsíců do jednoho roku.

XXI. Švédsko

a) Euthanasie

---

¹³ Ve věci *Sampson v. Aljaška* z roku 2001.

¹⁴ Ve věci *Krischer v. McIver* z roku 1997.

¹⁵ Ve věci *People v. Kevorkian* z roku 1994.

Neexistuje zvláštní zákonné ustanovení o euthanasii. Osoba, která zabije jinou osobu, i když jedná na žádost této jiné osoby, spáchá trestný čin a může být odsouzena k trestu odnětí svobody na deset let nebo na doživotí u vraždy nebo k trestu odnětí svobody v rozpětí od šesti do deseti let u neúmyslného zabití (kapitola 3, §§ 1 a 2 trestního zákona).

b) Pomoc při sebevraždě

Pomoc při sebevraždě ani sebevražda nejsou trestným činem. Není však vyloučeno trestní stíhání za trestný čin zabití.

XXII. Švýcarsko

a) Euthanasie

Rozlišuje se přímá aktivní euthanasie, nepřímá aktivní euthanasie a pasivní euthanasie.

Přímá aktivní euthanasie - úmyslné zabití jiné osoby za účelem ukončení jejího utrpení – není definována v trestním zákoně jako taková, ale je trestně postižitelná podle čl. 111 (vražda), čl. 114 (zabití z milosti na žádost) nebo podle čl. 113 (neúmyslné zabití) trestního zákona.

Nepřímá aktivní euthanasie – užití prostředků k úlevě bolesti, jako např. morfin, které mohou způsobit jako vedlejší účinek zkrácení života – není, tak jako „pasivní euthanasie“, tj. vzdání se nebo přerušování opatření na prodloužení života, uvedena v trestním zákoně, a není tak trestně postižitelná.

Směrnice Švýcarské akademie lékařských věd považují tyto dvě posledně uvedené formy euthanasie za přípustné.

a) Pomoc při sebevraždě

Podle čl. 115 trestního zákona pouze osoba, která pomůže jiné osobě spáchat sebevraždu a je při tom motivována vlastním zájmem, může být potrestána trestem odnětí svobody.

Podle směrnic Švýcarské akademie lékařských věd pomoc při sebevraždě „není součástí lékařské činnosti“.

D) ZÁVĚR

a) Euthanasie

V terminologii většiny jmenovaných států je rozlišována euthanasie aktivní, pasivní nebo nepřímá, popř. přímá/nepřímá aktivní euthanasie (Švýcarsko).

Ve všech jmenovaných státech je aktivní euthanasie trestným činem, zpravidla trestným činem vraždy. Pouze **Nizozemí** a **Belgie** přijaly speciální zákony, které stanoví podmínky, za jejichž dodržení není osoba, která euthanasii vykonala, trestně odpovědná.

Pasivní euthanasie se souhlasem pacienta není ve jmenovaných státech trestným činem a je běžně praktikována.

b) Pomoc při sebevraždě

Ve všech jmenovaných státech pomoc při sebevraždě je nebo může být kvalifikována jako trestný čin. Pouze **Nizozemí** a **stát Oregon** přijaly speciální zákony, které stanoví podmínky, za jejichž dodržení není osoba, která pomoc při sebevraždě vykonala, trestně odpovědná.

Evropský soud pro lidská práva se ve věci *Pretty v. Spojené království* jednoznačně vyslovil, že Úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod nezaručuje právo na smrt (asistovanou sebevraždu), tedy právo svobodně nakládat se svým životem. Soud v daném případě dále konstatoval, že ... *Soudu se nezdá svévolným, když zákon reflektuje význam práva na život tím, že zakazuje asistovanou sebevraždu ...*

c) Porovnání právních úprav euthanasie v Nizozemí a v Belgii

Porovnáním právních úprav euthanasie v Nizozemí a v Belgii lze uvést, že se v zásadních otázkách shodují:

- euthanasie je trestným činem,
- za splnění určitých zákonem stanovených podmínek nejsou lékaři, kteří euthanasii provedli, trestně odpovědní, tj. euthanasie není trestně postižitelná, pokud je vykonána: 1) lékařem, který 2) dodržel zákonem stanovené podmínky,
- euthanasie může být provedena pouze na žádost, která musí být dobrovolná, náležitě zvážená a dlouhotrvající,
- oba zákony o euthanasii uznávají žádosti o euthanasii učiněné předem,
- pacientova zdravotní porucha musí být vážná a nenapravitelná, s ohledem na možnosti lékařské vědy, bez jakékoliv vyhlídky na zlepšení stavu a pacient musí neúnosně a konstantně trpět fyzicky nebo psychicky,

- lékař musí dodržet zákonem stanovené podmínky,
- oba zákony o euthanasii upravují specifické případy nezletilých,
- na euthanasii není právní nárok,
- lékař není povinen euthanasii vykonat,
- oznamovací povinnost lékařů o provedení euthanasie,
- existence nezávislých přezkumných orgánů (Komise), které posuzují zda byly dodrženy zákonem stanovené podmínky a postupy, a které mohou případy postupovat státnímu zastupitelství.

Lze spatřovat také některé rozdíly:

- nizozemský zákonodárce doplnil dva články trestního zákona upravující vraždu spáchanou na žádost oběti a pomoc při sebevraždě tak, že za splnění podmínek v zákoně stanovených lékař, který tyto činy spáchá, není trestně odpovědný,
- belgický zákon o euthanasii trestní zákon nepozměnil, a navíc se nedotýká trestného činu pomoci při sebevraždě, který tak nadále zůstává trestným činem bez výjimky,
- v Belgii žádost o euthanasii musí mít výlučně písemnou formu,
- belgický zákon o euthanasii uznává, pro účely podání žádosti o euthanasii, srovnatelné postavení nezletilých, kteří byli prohlášeni za plnoleté, a plnoletých, přičemž žádný nezletilý mladší 15 let nemůže být prohlášen za plnoletého,
- nizozemský zákon o euthanasii neuznává platnost žádostí o euthanasii učiněných nezletilými mezi 16 a 18 lety věku, pokud rodiče (zákonní zástupci) k takovému rozhodnutí nepřistoupili, a pokud je nezletilý ve věku od 12 do 16 let rodiče (zákonní zástupci) musí dát souhlas s takovým rozhodnutím; v případě, že dítě je mladší 16 let nemůže učinit žádost o euthanasii v předstihu.

Použité prameny

- Výbor pro bioetiku (CDBI) Rady Evropy, Odpovědi členských států na dotazy vztahující se k euthanasii (www.coe.int),
- zákon o ukončení života na žádost a o asistované sebevraždě Nizozemí,
- zákon o euthansii Belgie,
- Ministerstvo zdravotnictví, sociální péče a sportu Nizozemí (www.minvws.nl),
- Ministerstvo zahraničních věcí Nizozemí (www.minbuza.nl),
- International Task Force on Euthanasia and Assisted Suicide, Ohio, USA,
- Les documents de travail du Sénat, Série Législation Comparée, L'euthanasie, Sénat Francouzské republiky, leden 1999,
- Les documents de travail du Sénat, Série Législation Comparée, L'euthanasie, Sénat Francouzské republiky, červenec 2002,
- zpráva švédského Parlamentu - Sveriges Riksdag, oddělení pro výzkum, únor 2005,
- zpráva House of Commons, oddělení pro vědu a životní prostředí, únor 2005,
- zpráva švýcarského Parlamentu, dokumentační oddělení, únor 2005,
- Federální ministerstvo spravedlnosti Švýcarska (www.bj.admin.ch/e/index.html),
- zpráva francouzského Národního shromáždění, únor 2005,
- judikatura Evropského soudu pro lidská práva (www.echr.coe.int),
- House of Commons of Canada, text návrhu zákona Bill C-407,
- Supreme Court of the United States (www.supremecourtus.gov),
- *Seventh Annual Report on Oregon's Death with Dignity Act*, Department of Human Services, Office of Disease Prevention and Epidemiology, březen 10, 2005,
- www.senat.fr,
- www.assemblee-nationale.fr,
- www.duhaime.org,
- www.internationaltaskforce.com,
- www.euthanasia.com,
- www.finalexit.org.